

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարեկանը 6 ռուբլ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցին. Тифлисъ, Редакция «Мелкъ».
Իսմ. Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ առն օրերէն).
Ծախարարութիւնը ընդունում է ամէն լեզուով.
Ծախարարութիւնները համար վճարում են իւրաքանչիւր տողաւորէն 10 կոպէկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԴՎԱՆԴԱՅԻՆԻՒՆ

Բողոքային ընտրութիւններ. — ՆԵՐԻՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. — ՆԱՌԱՅԻՆ ԽՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ. — ՆԵՐԵՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆ. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. — ԷՄԻՆ ԶՕՒՄ. — ԿԵՐԵՔԻՆ ԿԱՅԻՆ ԳԱՅԻՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ. — ՆԱՌԱՅԻՆ ԼՈՒՐԻՆ. — ՀԵՐԵՔԻՆ ԳԵՂԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ. — ՅԱՅԿԵԱՐԹԻ ՍԵՂՏԵՄԲԵՐԻ. — ԲԱՆԱՍՏԻՆ. — ԱՐԵՎԵԼԱԳԵՏՆԵՐԻ XIII ՄԻՋԱԳԳԱՅԻՆ ԿՈՆԳՐԵՍՍԻ ՀԱՄԱՐՈՒԹՅԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԻՆ ԸՆԾՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թէ թիֆլիսում եւ թէ Երևանում եւս առաւել կերպով պատրաստվում են քաղաքային ձայնաւորների ընտրութեան Տեղի ունեն ժողովները եւ մասնաւոր խորհրդակցութիւնները, կազմվել են եւ կազմվում են թիֆլիսում ընտրութեան ցուցակները:
Սակայն մինչեւ այժմ հասնում էին եկել այնպիսի համախմբումներ եւ գործունէութեան ծրագիրներ, որոնք իրանց վրա դրած էին հասարակութեան առանձին ուղղութիւններ: Ընտրողների առաջ չը կան այնպիսի շօշափելի սկզբունքներ եւ զեկաւարդ յայտանշաններ, որոնք առաջնորդէին նրան ընտրելու այս կամ այն անձին ձայնաւորի պաշտօնի համար:

Վերջին տարւոյ տարվայ ընթացքում տեղի ունեցած մի շարք անախորժ եւ տուրք դէպքերը եւ հասարակական երևոյթները համոզեցին եթէ ոչ բոլորին, գոնէ հասարակութեան մի ստուար մասը, թէ պէտք է ամեն կերպ խուսափել ազգայնական թշնամութիւնների սերմանելուց եւ բացառապէս այս կամ այն ազգութեան շահերը պաշտպանելու փորձերից: Եւ այժմ աւելի, քան երբ եւ իցէ խօսվում է բոլոր քաղաքայինների համախմբութեան եւ փոխադարձ վիճումների մասին: Բայց այդ բանական է: Որպէս զի խօսքը վերածվել համապատասխան իրականութեան, անհրաժեշտ է, որ մարդիկ համաբաշխութեան համար նվթ պատրաստեն, ընդհանուր շահերի վերաբերութեամբ համա-

ձայնութիւն կայացնեն եւ որոշեն, թէ ընտրելի անձը ինչ պարտականութիւններ պէտք է կատարէ ապագայում քաղաքային գումարի մէջ:

Երբ որ անձինքը կընտրվեն գործի, անձնական արձանագրութեան, որոշ պարտականութիւնների տեսակէտով, երբ որ ապարկ գրված կը լինեն գործունէութեան ծրագիրներ, այն ժամանակ հարաւոր կը լինի եւ փոքր ի շատեւ բաւարար ցուցակ կազմել թեկնածուների համար: Եւ որովհետեւ այդպիսի գործունէութիւն լուրջ կերպով տեղի չէ ունեցած, ուստի գարմանայի չի լինի, եթէ առաջիկայ ընտրութիւնները տան անպատեհի հետեւորդներ եւ ձայնաւորների կազմըը դուրս գան թէ թիֆլիսում եւ թէ Երևանում անբաւարար:

Սակայն ընտրողները գեւ կարող են եւ այժմ փոքր ի շատեւ օգնել գործին՝ հեռացնելով իրանցից անձնական, մասնաւոր, խնամիկան հաշիւներ եւ հոգ տանելով, որ նրանց բուհները արվեն իսկապէս արժանաւոր եւ օգտակար անձանց:

ՆԵՐԻՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, սեպտեմբերի 15-ին
«Մշակ» պարբերական № 202-ում «Դիտող» կեղծ ստորագրութեամբ մի պարոն, պետական դպրոցների կրօնւսոյցների մասին բարձրից խօսելով, գործին եւ հանգամանքներին անձնաթի, անհրաժեշտ դատողութիւններ եւ անձնական ընդհանուր խօսքով եւ երեւակայական դէպքեր պատմում:

Պետական գիմնադրանքներում կրօնի ընտրութիւնները կատարվում են հրապարակով՝ նշանակված հայ հոգեւորական, աշխարհական, նաեւ ուսուցիչ ընթերցականների ներկայութեամբ, ուր նախագահում է դպրոցի պ. տեսուչը: Այդ ընթերցականներին նշանակում է մանկավարժական ժողովը: Քննութեան ծրագիրը, տպագրված հայերէն եւ ռուսերէն, նախագէս արվում է պ. տեսչին, որը մանկավարժական ժողովին ներկայացնելուց յետոյ, յանձնում

գրտութեան:

Արեւելագետների XIII միջազգային կոնգրեսի նախագահ եւ նշանաւոր արեւելագետ սեփոր դոկտոր Բերհամը իր «Համալուրդի արեւելագետները» վերնագրով նորերս հրատարակած փոքրիկ գրութեամբ մի առ մի թուել է այն բոլոր արեւելագետներին, որոնք ծնվել կամ գործել են Համալուրդում եւ իրանց նուիրել են արեւելքի ազգերի ինքնութեան, կրօնների, փոխափայլութեան եւ զրականութեան ուսումնաւորութեան: Դրանց թիւը, հեղինակի ասելով, հասնում է 200-ի, որոնց գործունէութիւնը սկսվում է զերմանական եկեղեցական բարենորոգութիւնից եւ տեսնում է մինչեւ այսօր: Այդ արեւելագետներից ոմանք ոչ միայն այցելել ու ներկայացրել են հեռաւոր արեւելքի երկրները, այլ եւ եղել են մերձաւոր արեւելքում, այն է թիւրքիայում, Հայաստանում եւ Պարսկաստանում, որոնց ջանքերը մենք գաղափար ենք կազմում վերոյիշեալ երկրների այն ժամանակվայ քաղաքական, տնտեսական եւ սոցիալական դրութեան մասին: Եւստից յիշե՛ք միայն համալուրդի Մեխիթար Լորիսիան, որ 16-րդ դարի վերջը ճանապարհորդեց Թիւրքիայում եւ մասնաւորապէս նկարագրեց իր ճանապարհորդութիւնը կամ յիշատակե՛ք միայն համալուրդի փայտաւաճառ Օտտո Արիզգէմանին, որ 17-րդ դարի առաջին կէսում մի քանի անգամ Ռուսաստանի վրայով ճանապարհորդեց դէպի Պարսկաստան, հասնելով մինչեւ Սպահան քաղաքը: Այդ փառաւորական մի անգամ ուղեկցեց իր ժամանակին նշանաւոր արեւելագետ Պաուլ Ֆլեմինգը, որի ջանքերը Եւրոպայի առաջին անգամ ծանոթացաւ արեւելքի բանաստեղծական ամենապատուական ստեղծագործութիւններին: Այսին Սաադի «Դիւլիստան»-ի հետ Բացի դրանից Համալուրդի եւսպնական գեղարուեստական ժո-

ւն ընթերցաններին եւ ընտրութիւնն էլ կատարվում է տոմարներով: Ուրեմն պ. տեսչին եւ ընթերցականներին պարզ յայտնի է, թէ ինչ աշակերտ ինչ տոմար է վերցրել, որովհետեւ տոմարի №-ը մինչեւ անգամ գրվում է ցուցակի մէջ իւրաքանչիւրի ազգանունը հանդէպ, հետեւագէս յայտնի է, թէ նա ինչի մասին է պատմելու, մասնաւոր ի նկատի պէտք է ունենայ եւ այն, որ նախագէս հայերէն պատմելուց յետոյ՝ նոյնը պահանջվում է պատմել եւ ռուսերէն: Եւ այսպէս որ եւ է աշակերտի կամ աշակերտուհու պատմելուց յետոյ՝ բոլոր ընթերցականները, պ. տեսչի հետ միասին առանձնապէս գրում են իրանց ստացած տպագրութեան համեմատ թանջաններ, որոնցից հանած միջին թիւը գրվում է որպէս առաջագործութեան վերջնական թանջան այդ առարկայի:

Այժմ, ասացէ՛ք խնդրեմ, այս ձեւով կատարվող ընտրութեան ժամանակ կարող է մի աշակերտ, կամ աշակերտուհի, ինչպէս ասում է Դիտողը, մի քանի տող ասել «Հաւատամքից», ապա «Հայր մերից» եւ յետոյ գնալ, տեղը նստել եւ ստանալ ծ թանջան առաջագործութեան: Դա Դիտողի երեւակայութեան ծնունդ է: Թող բարի լինի Դիտողը իր ազգանունը յայտնել ինձ, ես խոստանում եմ հրաւիրել նրան միւս տարի կրօնի վերնագրային կրօնւսոյց՝ եղնիկ ա. ք. Երզնկեան:

ՆԵՐԻՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆ

Վաղը, սեպտեմբերի 20-ին, Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան շինութեան մէջ նշանակված է միացեալ նիստ, որին պէտք է մասնակցեն քաղաքային ուղարկվալի եւ ուսումնարանական կոմիտէի անդամները, ձայնաւոր իրաւաբանները եւ հրաւիրված իրաւաբաններ: Նիստը պէտք է զբաղի ուսումնարանական կոմիտէի ուսումնարանական գործադիր մասնաժողովի վերածելու հարցով:

Ռուսական առեւտրին եւ արդիւնագործութեանը նպաստող ընկերութիւնը ձեռնամուխ է լինում լուրջ կերպով մշակելու բանաւորների հարցը: Նա զիմել է զանազան միջոցներով ընտրելու, պետական եւ

զովածուն համարվում է ամբողջ Եւրոպայում ամենահարուստ եւ ամենանշանաւոր եւ վերջապէս Համալուրդի քաղաքային պարագային հեռու անցեալից ի վեր ձեռք է բերել արեւելեան ազգերի ձեռագիրների մի շատ թանգարան ժողովածու (մասնաւոր երբայական ձեռագիրներ), որ ամբողջ Գերմանիայի երկրորդ ժողովածուն է համարվում:

Ան այն երեք գլխաւոր հիմքերը, որոնց շնորհիւ Համալուրդին այս անգամ վիճակվեց արեւելագետների XIII միջազգային կոնգրեսի գումարման տեղը լինելու: Վերջին կոնգրեսը իր նախորդներից գլխաւորապէս տարբերվում է նրանով, որ սրան մասնակցում են թուրք աւելի շատ մասնագէտ գիտնականներ (մոտ 520), Բացի դրանից քաղաքի վերաբերութիւններ եւ գիտնական հաստատութիւններ ու ընկերութիւններ ուղարկել են իրանց պաշտօնական ներկայացուցիչներ ու պատգամաւորներ: Ընդամենը 29 պետութիւններ (Եւրոպայում, Ասիայում, Ամերիկայում եւ Աֆրիկայում) ուղարկել են կոնգրեսին իրանց ներկայացուցիչներ եւ մոտ 120 գիտնական ընկերութիւններ եւ հաստատութիւններ իրանց պաշտօնական պատգամաւորներին: Յիշե՛ք եւ այն, որ Համալուրդի կոնգրեսն աչքի է ընկնում իր հասարակական շատ հարուստ բաժնով:

Սեպտեմբերի 4-ին, երեկոյան ժամը 8-ին, Համալուրդի «Conzerthaus» կոչված շինութեան ընդարձակ դահլիճում բացված ժողովը պաշտօնական բնաւորութիւն չունէր: Դա ողջմիջ ժողովն էր, որտեղ պէտք է միմեանց հետ ծանօթանային կոնգրեսին մասնակցողները: Ահա զիմել դահլիճը լիքն էր բառիւ բոլոր նշանաւորութեամբ: Այդտեղ էին եւ Համալուրդի սեփական տօնները, տեղական գիտական ու կրթական հաստատութիւնների ներկայացուցիչներ եւ

մասնաւոր գործարանների վարչութիւններին, ինչպէս նաեւ ազատաւարական ընկերութիւններին՝ խնդրելով ներկայացուցիչներ նշանակել իրանց կողմից այն մասնաժողովին մասնակցելու համար, որ ընկերութիւնը կազմել է այս հարցը քննելու նպատակով: Ամեն տեղից արդէն ստացված են համակրական պատասխաններ: Բացի սրանից ընկերութիւնը հրաւիրել է մասնակցելու մասնաժողովի պարագայունքներին նշանաւոր հասարակական գործիչներ, որոնց անունները գրաւական են, որ այդ հարցը կը մշակվի ամենալուրջ եւ ամենամանրամասն կերպով:

Երեքշաբթի, սեպտեմբերի 17-ին, տեղի ունեցաւ առեւտրական տարրական նոր հիմնարկված ուսումնարանի բացումը, որի առիթով կատարված մտղթանքին ներկայ էին առեւտրական ուսումնարանների շրջանային տեսուչ Ֆիլեր, Թիֆլիսի առեւտրական միջնակարգ ուսումնարանի ուսուցչական խումբը, նոր դպրոցի հոգաբարձական կազմը, աշակերտների ծրնողները եւ այլ հրաւիրված անձինք:

Հոկտեմբեր ամսի վերջում ներքին գործերի մինիստրութեան օտար դատաւորութիւնների դէպտրտամէնտում տեղի կունենայ հրէական ուսումնարանները եւ բարեգործական ընկերութիւնները բարենորոգելու հարցով:

Բժշկապետ Յ. Գապարեան վերադարձաւ Թիֆլիս եւ վերակեց հիւանդների ընդունելութիւնը իր սեփական տանը, Բաղնիշակայան փողոց:

Անկախութեան մեզ գրում են. «Երբ փոխանորդը ամսիս 8-ին եկաւ Թիֆլիս, ինչպէս լսեցինք, գլխաւորապէս օ. Փրիլի եկեղեցու նորընտիր երեցիութիւն ամսիս 3-ին ժողովով կատարված ընտրութիւնը հաստատելու համար: Սակայն այդ ընտրութեան դէմ քաղաքի 4-5-ից աւելի բողոքներ են ուղարկվել վիճակաւին կոնսիստորիային: Ինչպէս յայտնի է, նորընտիր երեցիութիւնը ընտրվել է 9 ձայնով, իսկ

այն: Տեղաւոր վերին աստիճանի հետաքրքրական էր Միմեանց սրտանց ողջունում էին ոչ միայն նշանաւոր ու հեղինակաւոր անհատներ, այլ եւ զանազան ազգեր ու երկրներ: Այդ դահլիճում կարելի էր գտնել մարդաբանական գրեթէ բոլոր ուսուցիչների ներկայացուցիչներին իրանց բնորոշ եւ ազգային տարազներով: Մինչեւ ժամը 9-ը իւրաքանչիւր անհատ միայն իր ցանկացած անձնատրութիւններին էր փոխանում եւ արտասովոր ուրախութեամբ սեղմում նրանց ձեռքը: Հիւրերի միմեանց ողջունելուց յետոյ հետաքրքրական ամբիոնին է բարձրանում Հայտը: Գիտնական հաստատութիւններ եւ գերմանական արեւելագիտական ընկերութեան նախագահ դոկտ. Վինգերը եւ կոնգրեսի կողմից շնորհալուրդ ընկերութեան է յայտնում այն խնդիրը նախապատրաստութիւնների համար, որ տեղական մասնաժողովը մեծ չափաբանքով նախատեսել է Համալուրդի ներկայ կոնգրեսի համար: Նրանից յետոյ արեւելագետ դոկտ. Բերհամը տեղական մասնաժողովի կողմից մի ճառով ողջունում է արեւելագետների համագործակցութիւնը: Դիտել է հետեւեալ զուգահեռութիւնը, ասելով որ ճիշդ 100 տարի մեզանից առաջ, այն է 1802 թ. սեպտ. 4-ին, Գրոտեֆէնտ յայտնի արեւելագետ Գիօթթինգէնի գիտութիւններին ճեմարանին ներկայացրեց իր այն աշխատութիւնը, որով նա առաջին անգամ փորձել էր կարգաւ Պերսեպոլիսի մօտ գտնված սեպաճեւ արձանագրութիւնները: Նա դարձաւ իսկապէս մոդ առաջին արեւելագետն էր, որովհետեւ նա իր գիտով սեպաճեւ արձանագրութիւնների ընթերցման առաջին բանալին առաջարկեց: Գրոտեֆէնտի եւ նրա յաջորդների ջանքերի գաղափար լուսաբանվեց հաջորդական շատ ազգերի պատմութիւնը, որը մինչեւ այդ թանձր խաւարով էր ծածկված: Այժմ Ասիայի գրեթէ

ԲԱՆԱՍՏԻՆ ԸՆԾՐՈՒԹՅԱՆ

ԱՐԵՎԵԼԱԳԵՏՆԵՐԻ XIII ՄԻՋԱԳԳԱՅԻՆ ԿՈՆԳՐԵՍՍԻ ՆԱՄԱԿ ՀԱՄԱՐՈՒԹՅԱՆ

I

Հ. Բրուք, սեպտեմբերի 11-ին
Սեպտեմբերի 4-ին քաղվեց արեւելագետների XIII-րդ միջազգային կոնգրեսը Համալուրդում: Առաջին անգամ է, որ գերմանական ազատ եւ հանգամանք քաղաք Համալուրդը պատիւ ունի իր գործաւորների մէջ ողջունելու: Աշխարհիս զանազան երկրներից հաւաքված անհաւաւոր արեւելագետներին Արեւելագետների միջազգային կոնգրեսը կայացել է 1873 թ.: Մինչեւ այժմ կայացած միջազգային կոնգրեսներից 2-ը գումարվել են Լոնդոնում, 2-ը Պարիզում, նախաւերջինը 1899 թ. Հոստում, իսկ այժմ վերջին կոնգրեսը նորից գումարվում է երկրորդ անգամ գերմանական հողի վրայ, որովհետեւ 1881 թ. արեւելագետների միջազգային կոնգրեսներից մէկը գումարվել է Բերլինում:
Ձը նայելով, որ Համալուրդը նեղ մտքով վերցրած գիտութեան մի քաղաք չէ ներկայացնում, բայց այնուամենայնիւ նա իր կողմից շատ է նպաստել արեւելագիտութեան մշակման եւ զարգացման: Համալուրդը ազատ քաղաքը՝ եւրոպական մայր ցամաքի առեւտրական աղբալի: Առանձն կենտրոնը, դեռ մի քանի դար մեզանից առաջ առեւտրական սերտ յարաբերութեան մէջ է մտել հեռաւոր եւ մերձաւոր արեւելքի գրեթէ բոլոր երկրների հետ եւ ժամանակի ընթացքում առաջ է բերել մի պատկառելի շարք անձնատրութիւններ, որոնք Համալուրդում կամ Համալուրդից դուրս իրանց նուիրել են արեւելա-

Электротпечатная Груз. Издат. Т-ва. Б.-Ванская ул.